

Mārtiņš Luters.

Jēzus Kalna sprediķis: Mateja evaņģēlija 5., 6. un 7. nodaļas skaidrojums.

Rīga: Luterisma mantojuma fonds, 2016.

Mt 6:16–18

**Un, kad jūs gavējat, tad neesiet saīguši kā liekuļi;
jo tie dara savus vaigus nejaukus, lai rādītos ļaudīm kā gavētāji. Patiesi
Es jums saku: tiem jau ir sava alga. Bet, kad tu gavē, svaidi savu galvu
un mazgā savu vaigu, ka tu nerādies ļaudīm kā gavētājs..**

Kad nu Jēzus ir atmaskojis farizeju aplamo ziedošanu un lūgšanu, Viņš atmasko arī viņu gavēšanu. Jo šajos trijos labajos darbos ir ietverti arī visi citi.

Pirmais labo darbu veids attiecas uz tuvāko; otrs norāda uz to, ka mums rūp visas – gan publiskas, gan privātas – problēmas un vajadzības un ka mēs nesam tās Dieva priekšā; un trešais norāda, ka mēs disciplinējam savu miesu.

Gluži kā viņi apkaunoja un nelietīgi izmantoja gan ziedošanu, gan lūgšanu nevis Dieva godam, bet lai ar tiem izceltu paši sevi, tāpat viņi arī izkropļoja gavēšanu. Viņi to neizmantoja kā savas miesas disciplīnas un kontroles līdzekli vai kā slavu un pateicību Dievam, bet kā viltību, ar kuru piesaistīt apkārtējo uzmanību, lai uz tiem skatītos, par tiem runātu, apbrīnotu un sajūsmā sacītu: “Ak, cik brīnišķīgi svēti ir šie cilvēki! Viņi nedzīvo kā citi, parasti cilvēki. Viņi staigā apkārt pelēkās drānās, ar nokārtu galvu un saīgušu, bālu grimasi. Ja šādi cilvēki nenokļūs debesīs, tad kas notiks ar mums pārējiem?”

Viņš nevēlas noraidīt vai nonicināt pašu gavēšanu, tāpat kā ziedošanu un lūgšanu. Drīzāk Viņš tās atbalsta un māca to pareizu lietošanu. Līdzīgi Viņš vēlas atjaunot patiesu gavēšanu, lai to pareizi saprastu un lietotu gluži kā katru labu darbu.

Pie jūdiem gavēšanas izcelsme ir atrodama Mozus priekšrakstos (3. Moz. 23:27), ka tiem ir jāgavē apmēram 14 dienas pēc kārtas pirms Salīdzināšanās svētkiem rudenī. Tā bija kopīga gavēšana, ko tie visi ievēroja vienlaikus. Turklāt farizejiem bija pašiem savs īpašs gavēnis, ar kuru tie likās pārāki esam un tika uzskatīti svētāki nekā citi. Kopīgais gavēnis nekādā ziņā nebija dots kā izrādīšanās, jo visa tauta to turēja reizē. Tas, kas ir kopīgs visiem, nevar kļūt par iemeslu pārākumam pār citiem.

Tieši tādēļ viņi uzņēmas daudz īpašu gavēņu, lai izrādītos kā daudz augstāki un garīgāki nekā parasti cilvēki. Tā viņi lielījās arī Jēzus priekšā: “Kāpēc mēs un farizeji gavējam, bet Tavi mācekļi negavē?” (Mt. 9:14). Turklāt viņi lietoja atšķirīgas ieražas un pazīmes, kuras demonstrēja citiem, ka viņi lūdz. Viņi rādīja to ar savu sejas izteiksmi, viņi nemazgājās un neģērbās kā nākas, viņi izskatījās drūmi un nomākti. Viņi atstāja tik dziļas nopietnības iespaidu, ka apkārtējie par to runāja un to slavēja.

Nu nāk Kristus, lai darītu galu šādai gavēšanai un mācītu tieši pretējo, sacīdams: “Ja jūs vēlaties gavēt, tad dariet to tā, lai jūsu sejas nebūtu drūmas. Mazgājiet savu seju un svaidiet ar eļļu, lai jūs izskatītos priecīgi, laimīgi un apmierināti kā cilvēki svētkos. Tad neviens nevarēs atšķirt, kad tu gavē un kad svini svētkus.” Jūdiem bija paraža lietot smaržvielas un svaidīt savu galvu, lai viss ķermenis smaržotu, kad tiem bija svinības un kad tie vēlējās līksmoties. Ja tu šādi gavē, ka šī lieta paliek tikai starp tevi un tavu Tēvu, tad tu esi pareizi gavējis un tas ir Viņam tīkami.

Protams, sliktāku drēbju valkāšana un nemazgāšanās nepadara gavēšanu aplamu, bet nosodāma ir motivācija, ka tu to dari reputācijas iegūšanai un izrādies, lai cilvēki uz tevi blenztu. Mēs bieži esam lasījuši, ka gavējot cilvēki ir uzvilkuši maisus un bēruši pelnus uz galvas, kā to darīja Ninives ķēniņš ar visu savu pilsētu (Jon. gr. 3:5, 6). Bet tā bija cita veida gavēšana, kuru tie iemācījās no savām bēdām un izmisuma.

No jūdiem mēs pārņemām lielo gavēni ciešanu laikā. Vispirms mēs turējām 14 dienas, bet tad mēs kļuvām svētāki un izstiepām to līdz četrām nedēļām, un tad visbeidzot – līdz 40 dienām. Arī ar to vēl nebija gana, un tika pievienotas vēl divas dienas katru nedēļu visa gada garumā – piektdiena un sestdiena. Galu galā radās četri zelta gavēni jeb obligātie gavēni. Tie visi bija tikai vispārējie gavēni. Vēl bez tiem Adventam atradās īpaši svētie, un arī šīs dienas padarīja par gavēni. Turklāt bija arī klostera kārtība un īpašu svēto dienas ar saviem gavēņiem, ko cilvēki izvēlējās vēl blakus vispārējiem gavēņiem. Tas viss nešķīta pietiekami liela vērtība, ja katrs neizdomāja vēl kādus īpašus savus gavēņus.

Ja nu jūs saliksit visu šo gavēšanu vienā kaudzē, tad tā nav vērtīga ne santīma. Senie tēvi bija to labi domājuši un paši kārtīgi ievērojuši gavēņus, taču apgānīšana drīz ņēma virsroku, to visu izpostot un padarot bezjēdzīgu. Un tas bija pelnīti, jo tā bija gluži cilvēciska māžošana – turēt tik daudz īpašu svētku, tādēļ tā drīz izvirta par apkaunojošu būšanu.

Es patiešām uzdrīkstos sacīt, ka pāvestības tā saucamajos “gavēņos” es nekad neesmu saskatījis patiesu gavēšanu. Kā to var saukt par gavēšanu, ja tūlīt pēc tam tiek gatavotas pusdienas ar dārgu zivi, izmeklētām garšvielām, labāk un vairāk par divām vai trijām citām maltītēm. To visu vēl noskalo ar visstiprāko dzērienu, turklāt pavada stundu vai pat trīs, piepildot savu vēderu, līdz tas ir pārpilns? Taču tieši tā bija ierastā kārtība un sīka lieta pat visstriktākajiem mūkiem. Svētie tēvi, bīskapi, abati un citi prelāti, kas patiešām stingri ievēroja gavēņus, naktī iestiprinājās ar desmit, divdesmit atšķirīgiem ēdieniem un tik daudz uzkodām, ka vairāki cilvēki no tā varētu pārtikt trīs dienas.

Līdz ar to šāda gavēšana ir izrādījusies daudz ļaunāka par farizeju gavēšanu. Viņi vismaz gavēja godīgi un patiesi, bet problēma bija tā, ka ar gavēšanu viņi centās sev iegūt reputāciju. Bet tagad zem gavēšanas vārda nav nekā cita kā svinēšana. Tas nav nekāds gavēnis, bet Dieva un cilvēku nerrošana.

Turklāt viņi ir klāt izdomājuši apkaunojošo domu par dažādu ēdienu šķirošanu, proti, ka atsevišķi ēdieni esot aizliegti. Viņi to sauc par gavēni, ja tu atturies no gaļas ēšanas; bet vienlaikus tu vari ēst visizsmalcinātāko zivi ar visdārgākajām mērcēm, garšvielām un visstiprāko vīnu! Tādēļ es esmu sacījis un saku vēl joprojām, ka šāda gavēšana ir jāizbeidz, jo tā ir Dieva zaimošana. Tas mani kaitina, ka cilvēki praktizē un pieļauj šo ņirgāšanos kristīgajā Baznīcā, cenždamies maldināt Dievu ar šo masku, kas rijību, nesātību un vēdera piestumšanu sauc par gavēni un labu darbu.

Šī apkaunojošā krāpšana ir tik rupja un bezkaunīga, ka pat nav nepieciešami Svētie Raksti, lai to atspēkotu. Ikviens laukstrādnieks, pat septiņgadīgs bērns spēj to aptvert un saprast. Taču šis negods ir sajaucies ar apkaunojošāku nelietību, kas izposta patiesu gavēšanu. Gavēšana ir padarīta par līdzekli, kā gūt lielus nopelnus Dieva priekšā, izpērkot grēkus un gūstot samierinājumu ar Dievu. Absolūcijai jeb grēku piedošanai viņi ir pievienojuši gavēšanu kā gandarīšanas darbus.

To es saucu par gavēšanu visu velnu vārdā, sitot Kristum pa seju un minot Viņu kājām. Ja nu tiešām jānotiek nelietībai un ļaunumam, tad es drīzāk ļautu, lai cilvēks gremdējas dzēruma apstulbumā. Ja man jāskatās uz apgānīšanu, tad es labāk skatos uz pierijušos cūku nekā uz šādu svēto, pat ja viņš piekopj visstingrāko gavēni ar maizi un ūdeni. Šāda apgānīšana vēl joprojām piepilda visu mūku doktrīnas un grāmatas, pāvesta bullas un visas kanceles.

Pastāv divu veidu gavēni, kas ir ieteicami un labi. Pirmo varētu saukt par laicīgo vai pilsonisko. Šis gavēnis māca cilvēkiem būt nedaudz mērenākiem un

savaldīgākiem savā dzīvē, īpaši jau tiem, kas ir jauni un spēcīgi. Taču tas ir gluži laicīgs pasākums, kas attiecas uz pasaulīgo pārvaldi.

Blakus šim gavēnim vajadzētu būt arī vispārīgam garīgam gavēnim, kas mums, kristiešiem, jāievēro. Tā būtu laba lieta – turēt vispārīgu gavēni dažas dienas pirms Lieldienām, pirms Vasarsvētkiem un pirms Ziemassvētkiem tā, lai gavēni būtu dažādos gada laikos. Nekādā gadījumā to nedrīkst padarīt par dievkalpošanu vai līdzekli, lai kaut ko nopelnītu un gūtu izlīdzinājumu ar Dievu. Lai tā kalpo kā ārēja kristīga disciplīna un vingrināšanās jauniem un vienkāršiem cilvēkiem, ar kuru tie mācās saprast Baznīcas svētkus, kas sludina un piemin svarīgākos Kristus darbus un Viņa dzīves notikumus.

Tomēr arī tā vēl nav kristīga gavēšana, kādu māca Kristus, jo patiesi kristīgs gavēnis ir kas vairāk nekā atturēšanās no ēdiena vakarā. Tā ir tikai daļa no tā, turklāt mazākā daļa. Patiesa gavēšana sastāv no savas miesas disciplīnas un ierobežošanas ne tikai attiecībā uz ēdienu, dzērienu un gulēšanu, bet arī uz atpūtu, izklaidi, draugiem un uz itin visu, ko bauda tava miesa, ko tu dari tās labā un kā par to rūpējies. Gavēt nozīmē atturēties no visām šīm lietām un darīt to vienīgi kā savas miesas iegrožošanu un savaldīšanu. Tieši tā Svētie Raksti runā par gavēšanu, saucot to par dvēseles pakļaušanu šķīstīšanai (3. Moz. 16:29), miesas šķīstīšanu u. tml.

Pat tad, ja mums ir vislabākais iespējamais gavēnis, mēs nedrīkstam uz to paļauties. Jo aiz tā visa var būt slepeni paslēpies nelietis, ticības un mīlestības ienaidnieks. Pravielis Jesaja (Jes. 58:3, 4) atmasko tādu gavēšanu, ar kuru cilvēki spīdzina savu miesu, bet vienlaikus arī spīdzināja savus parādniekus un nelika tiem mieru. Tāpat Kristus noraidīja farizeju gavēšanu – nevis tāpēc, ka viņi nebūtu pa īstam gavējuši, bet tāpēc, ka viņi ar savu gavēni vēlējās iegūt godu un reputāciju.

Tāpēc ir nepieciešamas vairākas lietas, lai gavēšana būtu patiesi labs darbs un tīkams Dievam. Taču neko Viņš negrib zināt par tādu gavētāju, kas ar savu gavēni cenšas Viņam pielabināties kā liels svētais, bet vienlaikus tur savā sirdī nesaskaņas vai dusmas pret savu tuvāko. Ja tu vēlies pareizi gavēt, tad vispirms raugies, ka esi dievbijīgs, tāds, kas tic un mīl pareizi. Jo šis darbs neattiecas uz Dievu vai uz mūsu tuvāko, bet uz mūsu pašu miesu. Tomēr neviens nevēlas to saprast.

Tādēļ man ir tiesības sacīt, ka nekad neesmu redzējis īstu gavēšanu. Visa gavēšana, kas bijusi, ir tāda puskoka lēkšana, nekas cits kā krāpšana. Lai atstātu iespaidu, cilvēks varbūt izlaidīs kādu ēdienreizi, taču tāpat uz priekšu turpinās

katru dienu lutināt savu miesu. Izņēmums varētu būt kādi dievbijīgi sludinātāji un mācītāji laukos vai kur citur, kas spiesti gavēt nepieciešamības dēļ un paciest izsmieklus, nicinājumu un dažādas ķibeles. Neviens tiem nedod ne tik daudz kā maizes kumosu. Tiem ir liegti visi prieki, lepnas drēbes vai viegla dzīve. Viņi ir tie, kas staigā virs zemes, ļaudis, kurus nepazīst; “pasaule nebija cienīga”, lai šie ļaudis pa to staigātu, kā sacīts Vēstulē ebrejiem 11:38.

Redziet, to es saucu par īstu kristiešu gavēšanu, ka jūs sodāt visu savu miesu un valdāt to, tāpat kā visas piecas maņas, lai atteiktos un iztiktu bez tā, kas dzīvi dara ērtu. Tas var būt brīvprātīgi vai piespiedu kārtā, ja vien jūs pieņemat to labprātīgi. Jūs varat ēst zivi vai gaļu, bet ne vairāk kā tas vajadzīgs, lai nekaitētu savam ķermenim, to disciplinētu, nodarbinātu, lai tas nekļūtu slinks vai neķītrs. Tomēr es neuzņemšos nevienam ierādīt vai uztiept šādu gavēšanu. Te ikvienam ir jāraugās pašam uz sevi un jāizvērtē savas izjūtas.

Mēs neesam vienādi, tāpēc neviens nevar izdot vispārēju likumu. Ikvienam ir jāpiemēro gavēšana viņa paša spēkiem un izjūtām par to, kādas ir viņa ķermeņa vajadzības. Šī gavēšana ir vērsta vienīgi pret miesas kaislībām un kārībām, nevis pret cilvēka dabu. Tā nav pakļaujama kādam likumam vai mēram, kādai noteiktai vietai vai laikam.

Ja nepieciešams, to vajadzētu praktizēt pastāvīgi, lai savilktu ciešāk grožus miesai un pieradinātu to paciest grūtības un neērtības, ja tas nepieciešams. Bet tas ir jāatstāj katra indivīda ziņā, un neviens lai neuzņemas izdot likumus, kā to darījis pāvests. Tāpat ir neiespējami nozīmēt un iedalīt lūgšanas, jo šai ziņā ir jāatstāj brīvība – atkarībā no tā, ko ikviena cilvēka dievbijība un nepieciešamība prasa vai mudina. Arī ziedošanai nav likumu un noteikumu – kā, kad vai cik daudz ir jādod.

Tiktāl par vispārējiem kristīgiem principiem. Ikvienam ir pavēlēts dzīvot savaldīgu, šķīstu un disciplinētu dzīvi, ne tikai dienu vai gadu, bet ik dienu un vienmēr. To Raksti sauc par savaldību vai skaidru dzīvi. Tad, kaut arī viņi neievēros augsto svētku gavēņus, viņi darīs vismaz tik daudz. Viņi būs savaldīgi ēšanā, dzeršanā, gulēšanā un visās savas miesas vajadzībās. Viņi darīs no šīm lietām tik, cik viņiem nepieciešams, nevis tik, cik viņu nesātīgā apetīte un kaprīzes pieprasa. Viņi nedzīvos šeit tā, it kā viņu dzīves mērķis būtu vienīgi ēšana un dzeršana, dancošana un laba laika pavadīšana. Taču, ja dažkārt viņu vājums pavedina tos šaut pār strīpu, tad tam ir jāpaliek zem artikula par grēku piedošanu līdz ar visiem citiem pārkāpumiem katrā dienā.

Pāri visam tev ir jāraugās, ka esi dievbijīgs un patiess kristietis, ka netaisies izkalpoties Dievam ar savu gavēšanu. Tavai dievkalpošanai ir jābūt vienīgi ticībā Kristum un mīlestībā uz savu tuvāko, vienkārši darot to, kas no tevis ir prasīts. Ja tava dievkalpošana nav tāda, tad labāk vispār pie gavēšanas neķerties. Gavēņa vienīgais nolūks ir disciplinēt miesu, ārēji atsakoties no kārībām un iespējamām kaislībām, proti, darīt to pašu, ko ticība iekšēji veic sirdī. Ar to pietiktu, runājot par gavēšanu.